

Marta Kightley

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

RACJONALNOŚĆ CZŁOWIEKA GOSPODARUJĄCEGO W KONTEKŚCIE POŁUDNIOWOKOREAŃSKIEJ POLITYKI GOSPODARCZEJ

Wprowadzenie

Celem artykułu jest pokazanie koncepcji człowieka w ekonoamii krytycznej wobec klasycznego *homo oeconomicus*, zaproponowanej przez niemiecką szkołę historyczną oraz wpływu przyjęcia takich założeń antropologicznych na rekomendacje dla polityki gospodarczej, a także jej realizację na przykładzie koreańskiego cudu ekonomicznego. Skupiono się na dwóch zasadniczych aspektach zagadnienia w kontekście racjonalności – sposobu podejmowania decyzji przez uczestników życia gospodarczego i rozbieżności pomiędzy efektami racjonalnego działania w skali jednostki i całej gospodarki. Konsekwencją przyjęcia dominującego w głównym nurcie ekonomii klasycznego paradygmatu człowieka jest odrzucenie aktywnej roli państwa w gospodarce. Niemiecka szkoła historyczna zapowiadająca nurt instytucjonalny neguje klasyczne przekonanie o racjonalnej, egoistycznej i nastawionej na korzyści materialne naturze człowieka gospodarującego i przypisuje warunkom zewnętrznym zasadniczą rolę modelowania zachowań człowieka. Konsekwencją takich założeń antropologicznych jest przekonanie o ważnej roli państwa w kształtowaniu życia gospodarczego. Krajem, który w XX wieku z sukcesem podążał ścieżką zbieżną, z tą wytyczoną przez niemiecką szkołę historyczną, jest Korea Południowa. Nacisk państwa na kształtowanie postaw prorozwojowych i aktywna koordynacja życia gospodarczego oraz wytyczanie ścieżki rozwoju przez państwo wpisują się w paradygmat zaproponowany przez dziewiętnastowieczną niemiecką myśl ekonomiczną.

1. Spór wokół natury człowieka gospodarującego

Dominująca w ekonomii koncepcja człowieka wywodząca się z *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* oświeceniowego filozofa i ekonomisty Adama Smitha¹ charakteryzuje człowieka gospodarującego jako istotę racjonalnie dążącą do indywidualnej korzyści materialnej. Smith przekonywał ponadto, że egoistyczne interesy poszczególnych osób samoczynnie harmonizują się w dobro i dostatek całego społeczeństwa. Autor stworzył założenia antropologiczne współczesnej ekonomii łącząc wiedzę empiryczną o egoizmie ludzkim z oświeceniowym przekonaniem, że to co naturalne jest dobre. W myśl tej idei egoistyczny interes jednostki przekłada się na dobro ogółu za pomocą mechanizmu rynkowego.

Rola państwa w gospodarce ze względu na tak rozumianą naturę człowieka i pojmowanie mechanizmów ekonomicznych powinna być jak najmniejsza. Przyjęta przez autora koncepcja człowieka dodatkowo podważa wiarę w istnienie działających dla dobra wspólnego polityków, każdy bowiem w pierwszej kolejności działa w swoim interesie i nie jest w stanie przedkładać dobra ogółu ponad własne dobro.

Odmianą od klasycznej koncepcji człowieka proponowali ekonomiści związani z niemiecką szkołą historyczną. Postulowali oni odrzucenie oświeceniowej koncepcji człowieka, ich zdaniem stworzonej pod wpływem błędnej ideologii i przeprowadzenie dogłębnych studiów historycznych dotyczących zachowań ludzkich, efektem których miało być opracowanie nowej koncepcji jednostki gospodarującej. Model taki uwzględniałby te cechy człowieka, który w najwyższym stopniu determinują jego wybory ekonomiczne i stanowiłyby punkt wyjścia do tworzenia dalszych teorii ekonomicznych. W przekonaniu ekonomistów związanych z niemiecką szkołą historyczną tylko takie podejście oparte na faktach i oderwane od ideologii miałyby umożliwić prawidłowe prognozowanie zjawisk ekonomicznych.

Prekursor niemieckiej szkoły historycznej Friedrich List² krytyczny wobec koncepcji Smitha przypisywał główną rolę stosunku człowieka do gospodarowania siłom duchowym determinującym jego działanie. Przekonywał, że podstawowym warunkiem rozwinięcia się przemysłu i handlu jest wykształcenie się w danym społeczeństwie odpowiedniego „ducha, który porusza ciało” – pewnych cech psychicznych odpowiadających za sprawne gospodarowanie. Cechy te mogą się rozwinać tylko w odpowiednich warunkach prawnych, politycznych i społecznych.

¹ A. Smith: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. PWN, Warszawa 1954.

² F. List: *Das nationale System der Politischen Oekonomie*. Verlag von Gustav Fischer, Jena 1950.

Na wagę materialnych i duchowych warunków życia dla rozwoju „zalet umysłu i ciała” wskazywał również Adam Smith. W przeciwieństwie do Lista ojciec ekonomii wierzył jednak w istnienie wrodzonej zdolności człowieka do racjonalnego gospodarowania ukierunkowanego na materialną poprawę bytu. Warunki życia mogą jedynie pomóc zrealizować się tym cechom lub zagłuszyć je. List natomiast podkreślał, że warunki życia i pracy rzeczywiście modelują człowieka, nie ma bowiem on wrodzonych predyspozycji do racjonalnego gospodarowania. List przekonywał, że zawsze zachodzi interakcja pomiędzy jednostką a warunkami społecznymi, odpowiedni rozwój i wychowanie zapewnia bowiem człowiekowi społeczeństwo. Ważne jest zatem, aby był wychowany do pracy i obowiązków poprzez dobre wzorce społeczne.

W podobnym tonie wypowiadał się Max Weber przedstawiciel młodszej szkoły historycznej. Zwracał uwagę, że człowiek jest istotą budującą swe cele w zależności od tych promowanych przez jego otoczenie społeczne. Stwierdzał, że człowiek zanurzony jest w otaczającej go kulturze i przez nią kształtowany. W swoim dziele pod tytułem *Gospodarka i społeczeństwo* pisał: „Polityczna sytuacja średniowiecznego obywatela miasta skłaniała go do stania się *homo oeconomicus*, natomiast w starożytności polis, w epoce, jej rozkwitu, zachowała charakter związku militarnego odznaczającego się najbardziej rozwiniętą techniką wojсковą: antyczny obywatel był *homo politicus*”³.

Co więcej, przedstawiciele niemieckiej szkoły historycznej uważali, że nie istnieją spontaniczne procesy rozwoju gospodarczego lub są za słabe. Zdaniem Lista, rozwój wymaga celowego, planowego wysiłku. Każdy akt prawny, każda regulacja państwowa ma wpływ na umocnienie lub osłabienie sił produkcyjnych. Ekonomiści związani z tym nurtem przekonywali również, że dążenie do wzbogacenia się jest tylko jednym z wielu celów ludzkich. Działanie dla dobra wspólnego będzie charakteryzować odpowiednio ukształtowane elity władzy.

Główny nurt ekonomii z czasem całkowicie odstepił od typowej dla Smitha wielowątkowej analizy zatopionej w szerokim kontekście historyczno-społecznym. Podążył szlakiem wytyczonym przez Davida Ricardo korzystając z oszczędnej wyabstrahowanej formy, sprowadzającej rzeczywistość ekonomiczną do prostych zjawisk wprost wynikających z kilku podstawowych założeń. Tak powstała ekonomia neoklasyczna kontynuująca i rozwijająca mikroekonomiczną analizę dotychczasowego wiodącego nurtu. U postaw rozważań teoretycznych tej szkoły stanął inspirowany filozofią utilitaryzmu konsument maksymalizujący swoją użyteczność (niekoniecznie zbieżną z interesem mate-

³ M. Weber: *Gospodarka i społeczeństwo, zarys socjologii rozumiejącej*. PWN, Warszawa 2002, s. 1003.

rialnym) czy producent maksymalizujący zysk. Wraz z odejściem od makroekonomicznego ujęcia i szerszej perspektywy z analizy zniknęła dodatkowo ważna u Smitha perspektywa odmiennych warstw społecznych, którą zastąpiła analiza decyzji „Robinsona Crusoe” jednostki działającej w oderwaniu od kontekstu społecznego. Elementem starej klasycznej koncepcji, który pozostał w zmodyfikowanej neoklasycznej wersji, jest przekonanie o racjonalności człowieka. Model neoklasyczny oparty na wolnorynkowych mechanizmach wpisuje się ponadto w klasyczną leseferystyczną tradycję.

Niezwykle uproszczona neoklasyczna koncepcja człowieka sprowadzająca go do istoty opierającej własne decyzje wyłącznie na kalkulacji korzyści i kosztów z nimi związanych stała się przedmiotem jednego z najsłynniejszych sporów metodologicznych w ekonomii, który rozegrał się pod koniec XIX wieku. Polemika znana jako *Methodenstreit* toczyła się pomiędzy należąca do neoklasycznego nurtu szkołą austriacką reprezentowaną przez Carla Mengera i instytucjonalną niemiecką młodszą szkołą historyczną, z ramienia której występował Gustav von Schmoller⁴.

2. Racjonalność jednostki a doświadczenie koreańskiego przyspieszonego rozwoju

Konsekwencją przyjęcia konkretnych założeń antropologicznych są rekomendacje dotyczące polityki gospodarczej. Niemiecka szkoła historyczna odrzucająca założenie dotyczące racjonalności jednostki gospodarującej wskazywała na kluczowy wpływ otoczenia w jakim podejmowane są decyzje na efekty ekonomiczne. Takie założenia otwierają z jednej strony drzwi do próby kształtowania przez państwo postaw obywateli, zaś przekonanie o braku naturalnego mechanizmu koordynującego działania racjonalnych jednostek w dobrobyt ogólny z drugiej strony nakłada na państwo odpowiedzialność stworzenia takiego mechanizmu.

Przypadkiem polityki gospodarczej zbieżnej z rekomendacjami wynikającymi z koncepcji człowieka przyjętej przez niemiecką szkołę jest polityka rozwojowa prowadzona w Korei Południowej w II połowie XX wieku. Objęcie rządów w kraju przez prawicową dyktaturę wojskową w 1961 roku wyznaczyło początek największego sukcesu ekonomicznego ubiegłego wieku. Powstałe wówczas koreańskie państwo prorozwojowe włożyło z jednej strony duży wysiłek w kształtowanie postaw ludności tak, aby jak najlepiej przyczyniała się do rozwoju kraju, z drugiej zaś silnie ingerowało w mechanizm rynkowy.

⁴ E. Screpanti, S. Zamagni: *An Outline of the History of Economic Thought*. Oxford University Press, Oxford 2001, s. 170-173.

Podstawę do przewrotu wojskowego dokonanego przez generała Park Chung Hee w maju 1961 roku był krytyczny stan gospodarki. Kluczowe gałęzie gospodarki upadały. Bezrobocie w kraju sięgało 23% i dotyczyło wszystkie grupy społeczne zamieszkujące miasta. Pogarszał się również poziom życia rolników stanowiących 75% populacji. Liczbę przewlekłe głodnych dzieci w tym okresie szacuje się na 9 mln⁵.

Park przejmował władzę pod hasłami przełamania „przeklętego kręgu ubóstwa” i przywrócenia porządku moralnego. Szkicując politykę gospodarczą swojego gabinetu odzęgnywał się od gospodarki centralnie planowanej, rozwiązania stosowanego przez wroga Koreę Północną jednocześnie jednak krytycznie odnosił się do leseferystycznych rozwiązań w sferze polityki gospodarczej. Państwo miało wyznaczać kierunki rozwoju i we współpracy z sektorem prywatnym je realizować. Przekonywał również, że naród koreański wymaga przemiany mentalnej, która pozwoli odnieść sukces gospodarczy.

2.1. Kształtowanie postaw jednostki

W przekonaniu dyktatora wykształcony przez wieki charakter narodowym Koreańczyków nie sprzyjał rozwojowi. W swojej książce pt. *Droga naszego narodu*⁶ z 1962 roku, wymieniając cechy tkwiącego w nędzy narodu koreańskiego, podkreślał: niskie morale, indolencję, marazm, brak przedsiębiorczości, pociąg do łatwych pieniędzy, złośliwy egoizm, brak racjonalnej oceny sytuacji. Warunkiem koniecznym podjęcia wysiłku rozwojowego i stworzenia energii społecznej niezbędnej do jego realizacji była, zdaniem Parka, zmiana postawy przeciętnego obywatela. Społeczeństwo musiało zatem zostać uformowane na nowo wokół wojskowych idei porządku, dyscypliny i wartości wspólnotowych. Należało stworzyć nową kulturę i tradycję prowadzącą do transformacji społecznej.

Koreańskim cechom ukształtowanym przez lata złych rządów przeciwstawił niemieckie zdrowe podejście do wykonywanej pracy. Niemieckie sukcesy gospodarcze miały być według dyktatora konsekwencją ducha narodowego wyrażającego się patriotyzmem, podporządkowaniem władzy i autorytetom, porządkiem, oszczędnością oraz lojalnością wobec swojego zawodu i odpowiedzialnością za swoje obowiązki.

⁵ H.A. Kim: *Korea's Development under Park Chung Hee, Rapid Industrialization*. 1961-1979. RoutledgeCurzon, New York 2004, s. 45.

⁶ C.H. Park: *Our Nation's Path: Ideology of Social Reconstruction*. Dong-a Publishing Company, Seoul 1962.

Jednym z narzędzi przemiany mentalności obywateli były zakrojone na szeroką skalę kampanie mobilizacji społecznej, z najbardziej znaną: *Saemaul Undong (New community movement)*⁷. Do jej oficjalnych celów należało duchowe oświecenie skutkujące rozwojem takich cech i sposobów funkcjonowania, jak pilność, samodzielność, postawa otwarta na współpracę i wzajemną pomoc, wzrost produktywności oraz poprawa warunków życia na wsi i rewolucja technologiczna w rolnictwie. Kampanie socjotechniczne na wzór iście północnokoreański nie ograniczały się do ludności wiejskiej. W późniejszej wersji ruchu całe społeczeństwo było podzielone według trzech kategorii: miejsca pracy, miejsca zamieszkania i szkoły. W ramach tych jednostek odbywano comiesięczne szkolenia *Saemaul*, podczas których m.in. słuchano przemówień gen. Parka czy pisano sprawozdania ze swoich wysiłków na rzecz dobra wspólnego. Kampanie społeczne były szczególnie kierowane do liderów społecznych różnego szczebla, którzy mieli za zadanie dzielić się swoim doświadczeniem i rozprzestrzeniać nowe wartości w narodzie. Początkowe próby aktywizacji ludności przyniosły tak pozytywne rezultaty, że zaczęto planować kolejne akcje. Stworzono specjalne centra szkoleniowe dla liderów lokalnych, gazetę z poradami, programy telewizyjne o rolnictwie i sukcesach bohaterów kampanii. Przez szkolenia *Saemaul* do końca lat 70. przeszło 28,5 mln osób.

Do kształtowania ludzkich postaw zaprzężona została również polityka historyczna. Początkowo niezwykle krytyczny stosunek dyktatora wobec historycznej spuścizny z czasem zastąpiony został budowaniem tożsamości i dumy narodowej opartej na historycznym dziedzictwie. Odrodzeniu narodowemu miała służyć nowa polityka edukacyjna oraz odbudowa ważnych historycznie budynków, odtwarzanie mitów i symboli narodowych, przywracanie pamięci o bohaterach, takich jak król Sejong (twórca koreańskiego alfabetu) i admirał Yi (pogromca japońskiej floty). W oficjalnych wystąpieniach Park odwoływał się do wydarzeń historycznych, które wynosiły do władzy mężów stanu, wojskowych obalających stare porządki.

Wysiłek na rzecz zmiany mentalności ludzi podejmowano również w szkołach. Z analiz wynika, że różnice pomiędzy programem nauczania realizowanym w koreańskich szkołach podstawowych i innych krajach rozwijających się, którym pomimo prób nie udało się dokonać skoku rozwojowego, nie dotyczyły nauk przyrodniczych czy wiedzy technicznej, ale nacisku na kształtowanie warto-

⁷ C. Moon, B. Jun: *Modernization Strategy: Ideas and Influences*. In: *The Park Chung Hee Era, The Transformation of South Korea*. Ed. B.K. Kim, E.F. Vogel. Harvard University Press, Cambridge, MA, London 2011; K. Kwon: *Economic Development in East Asia and a Critique of the Post-Confucian Thesis*. „Theory and Society” 2007, No. 1, s. 55-83.

ści moralnych i dyscypliny. Kształtowano postawy obywatelskie sprzyjające rozwojowi m.in. poprzez utrwalanie takich cech, jak pracowitość, zaradność, precyzja i uczciwość⁸.

2.2. Centralna rola państwa w gospodarce

Koreańska polityka gospodarcza po 1961 roku bazowała na centralnej roli państwa w realizacji celu nadrzędnego, jakim był intensywny rozwój gospodarczy kraju. Proces ten w dużej mierze oparty był na odgórnej, rozległej, biurokracyjnej koordynacji działań gospodarczych. Państwo wyznaczało pięcioletnie cele ekonomiczne i realizowało je mając do dyspozycji duży zakres strategicznych narzędzi stosowanych selektywnie.

Zasadniczą rolę w procesie rozwoju ekonomicznego kraju odegrała Rada ds. Planowania Ekonomicznego (EPB, *Economic Planning Board*), powołana przez Parka w 1961 roku. Urząd ten tworzył plany rozwoju gospodarki i nadzorował ich implementację. Koordynował działania ekonomiczne w skali całej gospodarki.

Realizacja programów gospodarczych stworzonych przez EPB możliwa była dzięki ścisłej współpracy pomiędzy administracją państwową a przemysłem. Państwo w tym układzie, zwłaszcza na początku, odgrywało rolę seniora, a korporacje podległych partnerów. Rząd wpływał na decyzje przedsiębiorców oferując lukratywne propozycje biznesowe, dzieląc je pomiędzy wybrane przedsiębiorstwa tak, aby uniknąć konkurencji między nimi, a promować współpracę i komplementarność działań. Skuteczność tej polityki zapewniało rygorystyczne egzekwowanie realizacji warunków przydzielania zleceń i wsparcia finansowego. Za pomocą polityki kredytowej państwo skutecznie sterowało działaniami przedsiębiorców prowadząc do realizacji planów rozwojowych.

Rozwój gospodarczy Korei za życia Parka przebiegał w dwóch etapach. Celem pierwszego było zbudowanie podstaw gospodarczych, które umożliwiły dalsze uprzemysłowienie kraju. Istotą tego etapu było wypchnięcie gospodarki z niskiego poziomu równowagi, charakteryzującego się niskim wzrostem PKB i wysokim poziomem bezrobocia do wysokiego poziomu równowagi gospodarczej równoznacznego z dużą aktywnością gospodarczą, pozwalającego na zbudowanie silnej gospodarki. Oznaczało to inwestycje w infrastrukturę i podstawowe gałęzie przemysłu oraz wsparcie dużych krajowych eksporterów. Nacisk

⁸ A.H. Amsden: *Asia's next Giant, South Korea and Late Industrialization*. Oxford University Press, New York 1989, s. 219-220.

na eksport wynikał ze specyfiki kraju charakteryzującej się małym rynkiem wewnętrznym, zależnością od importu surowców naturalnych oraz potrzebą modernizacji produkcji. Druga faza rozwoju związana była z tworzeniem kompletnej struktury produkcji przemysłu ciężkiego i chemicznego. Przywódca państwa wiązał z tym nadzieję na wzmocnienie potencjału obronnego, jak również zaistnienia koreańskiej produkcji w niszach rynkowych zapewniających znaczące przychody. Na obu etapach rozwoju szczególną wagę przykładano do wspierania tych gałęzi przemysłu, które przyczyniały się do korzystnych zmian w całej gospodarce.

Obie fazy rozwoju realizowane były za pomocą pragmatycznego doboru narzędzi, którego efektem był daleko posunięty interwencjonizm państwowy definiujący rodzaj i skalę inwestycji oraz typ produkcji. Był on połączony z funkcjonowaniem wolnego rynku opartego na własności prywatnej. Wykorzystano mechanizm rynkowy tam, gdzie korzyści takiego wyboru przeważały nad jego kosztami. Dogłębna ingerencja państwa w gospodarkę miała na celu pokonanie zawodności rynku, z którymi często borykają się kraje rozwijające się. Ograniczenie konkurencji i dotowanie wybranych rodzajów produkcji miało zapewnić ich późniejszy sukces w przyszłościowych gałęziach.

W trakcie niespełna dwudziestolecia rządów prorozwojowej dyktatury wojskowej pod kierownictwem Park Chung Hee (1961-1979) koreańska gospodarka zanotowała średnioroczny wzrost PKB na poziomie przekraczającym 8,4%. Z kraju głównie rolniczego, o niewielkim udziale przemysłu lekkiego w produkcji Korea stała się ważnym producentem przemysłowym, odnoszącym sukcesy w segmentach, które zarezerwowane były dotychczas dla krajów rozwiniętych. Główne koło zamachowe rozwoju eksport wzrósł w latach 1961-1977 z 40 mln dol. do ponad 15 mld dol. Korea w tym czasie przesunęła się z 101 pozycji na świecie pod względem PKB *per capita* na poziomie niespełna 100 dol. na pozycję 49, którą dawało 1510 dol.

Podsumowanie

„Niemieccy historycy” krytykując nurt klasyczno-neoklasyczny nie stworzyli dla niego atrakcyjnej alternatywy teoretycznej gubiąc się w historycznych analizach. Upierając się jednak przy realistycznych założeniach dotyczących natury człowieka gospodarującego dali podstawę do stworzenia polityki gospodarczej, o której efektywności świadczy m.in. sukces Korei Południowej. Polityka rozwojowa zastosowanej w tym kraju oparta została na świadomości wagi kształtowania prorozwojowych postaw społecznych oraz centralnej roli państwa jako koordynatora działań podmiotów gospodarczych. Te dwa elementy strategii

gospodarczej wynikają z przekonania o wpływie pozaracjonalnych czynników na ludzkie działanie oraz o braku naturalnej harmonii pomiędzy dążeniami jednostki i korzyścią dla całej gospodarki.

Zbieżność pomiędzy koreańską polityką gospodarczą za rządów Park Chung Hee a doktryną niemieckiej szkoły historycznej nie jest przypadkowa. Korea realizując swoją drogę przyspieszonego rozwoju wzorowała się na Japonii. Industrializacja zapoczątkowana w kraju kwitnącej wiśni na przełomie dziewiętnastego i dwudziestego wieku czerpała bezpośrednio z XIX-wiecznej niemieckiej drogi rozwoju, na którą znaczny wpływ miała niemiecka szkoła historyczna. Wśród jednych z pierwszych europejskich dzieł ekonomicznych, przetłumaczonych na japoński pod koniec XIX wieku, znalazł się *Narodowy system ekonomii politycznej* Friedricha Lista. Teorie głoszone przez niemiecką szkołę historyczną przyjęto ponadto jako oficjalną doktrynę głównego japońskiego stowarzyszenia ekonomistów⁹.

Bibliografia

- Amsden A.H.: *Asia's next Giant, South Korea and Late Industrialization*. Oxford University Press, New York 1989.
- Bartkowiak R.: *Historia myśli ekonomicznej*. PWE, Warszawa 2003.
- Głapiński A.: *Meandry historii ekonomii*. SGH, Warszawa 2012.
- Kahn J.S.: *Towards a History of the Critique of Economism: the Nineteenth-century German Origins of the Ethnographer's Dilemma*. „Man, New Series” 1990, No 2.
- Kim H.A.: *Korea's Development under Park Chung Hee, Rapid Industrialization, 1961-1979*. RoutledgeCurzon, New York 2004.
- Kwon K.: *Economic Development in East Asia and a Critique of the Post-Confucian Thesis*. „Theory and Society” 2007, No. 1.
- List F.: *Das nationale System der Politischen Oekonomie*. Verlag von Gustav Fischer, Jena 1950.
- Medema S.G.: *The Hesitant Hand: Taming Self-interest in the History of Economic Ideas*. Princeton University Press, Princeton, Woodstock 2009.
- Miller B.: *Collective Action and Rational Choice: Place, Community, and the Limits to Individual Self-interest*. „Economic geography” 1992, No. 1.
- Moon C., Jun B.: *Modernization Strategy: Ideas and Influences*. In: *The Park Chung Hee Era, The Transformation of South Korea*. Ed. B.K. Kim, E.F. Vogel. Harvard University Press, Cambridge, MA, London 2011.

⁹ T. Morris-Suzuki: *A History of Japanese Economic Thought*. Routledge, London 2005, s. 49-52.

- Morris-Suzuki T.: *A History of Japanese Economic Thought*. Routledge, London 2005.
- Pryor F.L.: *Culture and Economic Systems*. „Journal of Economics and Sociology” 2007, No. 4.
- Richter R.: *Bridging Old and New Institutional Economics: Gustav Schmoller, the Leader of the Younger German Historical School, Seen with Neoinstitutionalists’ Eyes*. „Journal of Institutional and Theoretical Economics” 1996, No. 4.
- Screpanti E., Zamagni S.: *An Outline of the History of Economic Thought*. Oxford University Press, Oxford 2001.
- Smith A.: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. PWN, Warszawa 1954.
- Weber M.: *Gospodarka i społeczeństwo, zarys socjologii rozumiejącej*. PWN, Warszawa 2002.

THE RATIONALITY OF ECONOMIC AGENTS AND THE SOUTH KOREAN ECONOMIC MIRACLE

Summary

The purpose of this article is to outline the concept of an economic agent as proposed by the German Historical School, its implications for economic policy and their implementation in the South Korean economic miracle, the most sustained example of strong economic growth in the 20th century. The author focuses on two key aspects of these issues in the context of rationality – the decision-making processes of a single economic agent and the divergences between the benefit to an individual and the whole economy.

According to the German Historical School, the actions of an economic agent are shaped by the social environment and moreover the pursuit of wealth by individual members of society doesn’t naturally harmonize with benefit to the whole economy. Therefore the government is required to take an active role in guiding the market. A careful study of the dictator Park Chung Hee’s economic policy shows that it was in line with the concept of the human being characteristic of the German Historical School.